

NACIONALISTIČKO „PREOTIMANJE” STUDENTSKIH PROTESTA

STUDIJA SLUČAJA TELEGRAM KANALA
„BUNT JE STANJE DUHA”

Katarina Bogićević

KLJUČNE TAČKE

- ◆ Tragedija u kojoj je poginulo 16 ljudi bila je okidač masovnih protesta i borbe za pravdu i odgovornost institucija;
- ◆ Studentski pokret mobilisao je različite društvene grupe okupljene oko bazičnih demokratskih zahteva;
- ◆ Heterogenost, horizontalna organizacija i krizne okolnosti u kojima deluje, čine pokret ranjivim na intervenciju krajnje desničarskih aktera;
- ◆ Alt-desničarska estetika postaje kamuflaža za angažovanje lokalnih aktera krajnje desnice;
- ◆ Istraživanje se fokusira na studiju slučaja specifičnog Telegram kanala „BUNT je stanje duha”, analizirajući sofisticirane diskurzivne strategije legitimizacije i promovisanja etnonacionalističke agende u protestima;
- ◆ Kroz analizu se prepoznaje radikalizujući potencijal i rizik normalizacije nacionalističkih ideja unutar šireg protestnog diskursa.

UVOD

Tragedija u kojoj je, usled pada nadstrešnice rekonstruisane železničke stanice u Novom Sadu, poginulo 16 ljudi, predstavljala je prelomni trenutak u kolektivnoj svesti srpskog društva. Opšte uverenje da je do nesreće došlo zbog sistemske korupcije i erozije institucionalne odgovornosti, rezultiralo je masovnim talasom građanskog nezadovoljstva i otpora. U seriji protestnih dešavanja nakon 1. novembra 2024. godine, formiran je emancipatorski studentski pokret sa potencijalom da artikulise alternativnu viziju društva i države.¹ Pokret „Studenti u blokadi“ zasniva se pretežno na horizontalnim principima organizovanja i digitalnim mrežama komunikacije, odlikujući se ključnim karakteristikama novih društvenih pokreta. Odsustvo hijerarhijske strukture, deliberativni procesi odlučivanja i zauzimanje urbanih prostora kao mesta političkog izraza, pozicioniraju ovaj pokret u savremene obrasce građanske artikulacije otpora.²

Iako demokratska i inkluzivna u svojoj osnovi, takva forma organizovanja proizvodi i niz strukturalnih ranjivosti. Heterogenost aktera i difuzne granice pokreta omogućavaju različitim političkim subjektima da intervenišu u njegov narativni i simbolički prostor. Naročito zabrinjava prisustvo i diskurzivna normalizacija krajnje desnice, čiji pripadnici koriste rastuću krizu kako bi legitimizovali sopstvene ideološke pozicije. Ovi akteri sve češće maskiraju svoje poruke upotrebom humora, ironije, mimova i stila komunikacije koji je bliži internet kulturi nego tradicionalnim oblicima nasilnog ekstremizma.³ Složenost **ekstremnog digitalnog govora** (eng. Extreme Digital Speech – EDS) kojim se služe, zahteva da se napuste uske definicije ekstremizma određene pravnim kategorijama nasilja i govora mržnje i sagledaju sofisticiranije tehnike dehumanizacije, delegitimizacije i isključivanja.⁴ U tom kontekstu, ovaj rad analizira kako Telegram kanal „BUNT je stanje duha“, kao istaknuta lokalizovana varijanta alt-desničarske estetike, koristi diskurzivne strategije ekstremnog digitalnog govora da bi intervenisao u dominantni protestni narativ, oblikovao percepciju „unutrašnjih neprijatelja“, i promovisao nacionalizam pod okriljem kolektivne borbe.² Cilj studije je da, metodom kritičke analize diskursa, ispita štetne obrasce u komunikaciji protesta koji podrivaju njihov demokratski i transformativni potencijal, te da doprinese dubljem razumevanju tih fenomena unutar širih protestnih i društvenih okvira. Posebna pažnja posvećena je pozicioniranju kanala u odnosu na druge aktere protesta (uključujući i režim), metodama pseudolegitimizacije etnonacionalizma, militarizovanog govora i pretnji.³

1 Termin „ekstremni digitalni govor“ (eng. Extreme Digital Speech – EDS) koristi se sa namerom da se pored eksplicitno nasilnih formi ekstremističkog izražavanja na internetu, obuhvati širi spektar fenomena, uključujući govor mržnje, dehumanizaciju i isključujuće političko-kulturne obrasce koji se razvijaju u digitalnim prostorima ekstremizma. U savremenim analizama, EDS se ne razume isključivo kao jasno razgraničen sadržaj, već kao kontekstualno zavisna i često dvosmislena oblik izražavanja, koji igra važnu ulogu u formiranju zajednica, političkih identiteta i alternativnih narativa u okviru digitalne javne sfere.

2 Alternativna desnica (Alt-desnica; eng. Alt-right) označava labavu koaliciju pokreta krajnje (ekstremne) desnice i internet zajednica koje odbacuju mejnstrim konzervativizam i promovišu etnonacionalističke, ksenofobne, mizogine i/ili antiimigrantske stavove, često koristeći ironične, mimetičke i subkulturne izraze karakteristične za digitalni prostor.

3 Pseudolegitimizacija etnonacionalizma označava proces u kojem se etnonacionalističke ideje (poput nadmoći jedne etničke grupe i vezivanja državnosti za etničku homogenost) predstavljaju kao legitimne, prihvatljive ili čak patriotske, dok zapravo potkopavaju demokratske principe i ljudska prava.

METODOLOGIJA

U ovom istraživanju primenjen je metod **kritičke analize diskursa** (eng. Critical Discourse Analysis – **CDA**), zasnovan na postavkama koje CDA definišu kao multimodalan pristup.⁴ Takvo shvatanje uvažava činjenicu da se diskursi često ostvaruju ne samo kroz tekst i govor, već i kroz druge načine komunikacije, kao što su vizuelni elementi (fotografije, video zapisi, simboli, mimovi, emotikoni...).⁵ Vizuelne forme ne samo da dopunjuju tekstualni diskurs, već ga i strukturiraju ili čak transformišu.

Predmet analize je sadržaj o studentskim i građanskim protestima distribuiran na Telegram kanalu „BUNT je stanje duha“. Sa oko 86 000 korisnika „BUNT“ predstavlja jedan od najpraćenijih kanala krajnje desnice u Srbiji. Vremenski okvir istraživanja obuhvata period od 1. novembra 2024. (obebežen padom nadstrešnice u Novom Sadu) do 28. juna 2025. godine (datum Vidovdansskog masovnog protesta). Obrađeni uzorak sadrži više od 350 objava, uključujući tekstualni i audio-vizuelni sadržaj. Analizirani korpus ne obuhvata isključivo originalne objave, već i podeljeni materijal sa drugih Telegram kanala kao i poruke koje eksplicitno pominju i promovišu druge naloge, grupe ili korisnike. Time je omogućeno šire mapiranje tokova sadržaja, referencijalne prakse i procesa legitimizacije, umrežavanja i diseminacije radikalnih i/ili ekstremističkih narativa.

TRANSFORMACIJA GRAĐANSKOG NEZADOVOLJSTVA: PATRIOTIZAM KOJI ISKLJUČUJE

Analizirani sadržaj kanala pokazuje da „BUNT“ proteste smešta u diskurzivni okvir „patriotske borbe“, aktivirajući nagomilane slojeve značenja patriotizma zasnovanog na ekskluzivnom, etnonacionalističkom identitetu. Ovakav okvir je u sukobu sa demokratskim i građanskim razumevanjem patriotizma koji se u delu javnog diskursa povezuje sa studentskim pokretom, a koji podrazumeva brigu za opšte dobro, odgovorne institucije i vladavinu prava.⁶

Objave o protestima redovno koriste izraze kao što su „patriote“, „rodoljubi“, „Srbi“, dok same proteste označavaju kao „akciju egzorcizma“, što ukazuje na pokušaj da se pokret moralno i duhovno uzdigne kao kolektivna borba Srba protiv zla, definisanog najčešće u okvirima globalističke, EU/Zapadne agende i agende nevladinih organizacija (NVO). U borbi za hegemoniju nad značenjem „patriotizma“, studentima koji na protestima nose simbole poput zastava sa sloganom „Nema predaje“ i obeležja Republike Srpske pridaje se status „heroja“ i „boraca“.⁵

„Puna podrška studentima, samo nastavite ovako, pozivamo sve rodoljube i patriote da pruže podršku ovim mladim ljudima, jer nisu zaslužili linč zbog srpskih zastava, nego pohvalu.

[...]

Još jednom, puna podrška za jučerašnju akciju, egzorcizam je izvršen, demoni kidišu, izdržite.”⁷

4 Diskurs se može razumeti kao skup jezičkih i širih društvenih praksi koje istovremeno proizvode i reprodukuju društvene odnose moći i ideologije, a kroz koje se društvena realnost konstruiše, održava i menja.

5 Republika Srpska je jedan od dva entiteta u Bosni i Hercegovini. Naseljena je većinom bosanskim Srbima i ima svoj politički sistem sa nezavisnom zakonodavnom, izvršnom i sudskom vlasti, kao i *de facto* glavnim gradom u Banjoj Luci. Republika Srpska je formirana 1992. godine od strane bosanskih Srba, a međunarodno priznata kao deo BiH Dejtonskim mirovnim sporazumom iz 1995. Tokom rata u Bosni (1992–1995), vođe bosanskih Srba, uključujući Radovana Karadžića i Ratka Mladića, osuđeni su za ratne zločine i genocid. Iako je BiH formalno jedinstvena država, etničke podele i težnje ka secesiji, posebno od strane političkog rukovodstva Republike Srpske, i dalje predstavljaju izazov za stabilnost zemlje.

Za razliku od toga, u brojnim objavama se etiketiraju studenti, organizacije ili pojedinci koji i zražavaju distancu od nacionalističkih simbola. Umetanjem termina poput „lažni predstavnici studenata“, „druga Srbija“, „ustaše“, „Šiptari“ i „pederi“, kanal „BUNT“ nastoji da stvori binarnu logiku *prijatelj-neprijatelj*, pri čemu se svako odstupanje od etnonacionalističkog okvira označava kao izdaja:

„Pijemo suze druge Srbije.

Nema predaje, ceo Kosmet deo Srbije! Republika Srpska je ponos srpstva!“⁸

„Studente koji su juče nosili srpske zastave na protestima danas je napalo i kuso i repato, od Šiptara, ustaša, domaćih izdajnika do kojekakvih upitnih persona.“⁹

Doniranje 15 zastava „Nema predaje“ grupi studenata Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu nije tek simboličan gest.¹⁰ To je pokušaj „BUNT“-a da materijalizuje svoj diskurs, predstavi nacionalističku simboliku kao „prirodnu“ formu studentskog otpora i mobiliše studente u fizičkom prostoru. Kontroverze koje je ova akcija izazvala u okviru studentskog pokreta i šire javnosti, iskorišćene su za dodatnu diskurzivnu mobilizaciju i produbljivanje polarizacije.¹¹

„Prestanite da uvaljujete mlade “bilo je g*nocida” i “rimembrin’ S*ebrenica” idiote.“¹²

Tako se postepeno konstruiše figura „pravog“ studenta – onaj koji „učestvuje u svakom protestu za KiM“, „sa šajkačom i zastavom *Nema predaje*“, nasuprot kom stoji „opravdano napadani“, onaj koji „priznaje razne lažne genocide“.

Ovim strategijama „BUNT“ proizvodi i prekraja značenja protesta, delegitimizuje pluralističke narative i uspostavlja hijerarhiju podobnosti na osnovu nacionalističke lojalnosti, pozicionirajući se kao legitimni i autentični glas srpskog naroda.

MAPIRANJE NEPRIJATELJA: KO JE ONTOLOŠKI „DRUGI“?

Objave „BUNT“-a karakteriše dvostruka komunikaciona matrica – antagonizujući ton i dehumanizujući diskurs o „Drugom“ (NVO aktivisti, opozicioni akteri, mediji), dok se prema nosiocima autoriteta, poput na primer Srpske pravoslavne crkve (SPC), i institucijama vlasti, kao i režimskim figurama, koristi smirena, racionalizujuća retorika, čak i kad se izražava neslaganje, a preovlađuje informativni ton. U nastavku se nalaze dva kontrastna primera opisane matrice:

- 1 „Narod se pobuni zbog realnih problema, opozicija uz pomoć Nove S i N1(TV stanice prim. aut.) preuzme narodne proteste, a onda počne da gura prozapadnu, pedersku i antisrpsku priču sve dok se protesti ne uguše.
Marinika, Lazović, Grbović, Biljana Stojković, Brković, Mila, Bjelić i ostali ološ gori su od svake fukare.
Narod hoće promene ali neće sluge Zapada, neće ekavske ustaše!“¹³
- 2 „Predsednik Srbije Aleksandar Vučić nedavno je izjavio da će do 31. marta 2025. godine građani Srbije videti najžešću borbu protiv korupcije u poslednjih 24 godine, koja će se odnositi na ljude sa vlasti i one koji sa njima sarađuju. Vučević je na TV Pink rekao da se sprema pojačana borba protiv onih koji zloupotrebljavaju položaje, ocenjujući da se takve akcije sprovode kontinuirano, ali da postoje trenuci kada država mora dodatno da se angažuje.“¹⁴

Objave koje targetiraju aktiviste i opoziciju u kontekstu protesta uglavnom su uronjene u širi anti-zapadni i anti-liberalni sentiment. Stoga, anti-sistemske karakter ovog kanala proizilazi prvenstveno iz protivljenja liberalno-demokratskom poretku, zbog čega je i izražen „anti-opozicioni“ i „anti-NVO“ diskurs. S druge strane, netrpeljivost prema režimu i institucijama se pretežno aktivira kroz tačke nacionalističke frustracije: „izdaja“ Kosova, „podaništvo“ prema EU/Zapadu, tolerisanje unutrašnjih neprijatelja („drugosrbijanci“, NVO, LGBT+ aktivisti, levi liberali, „strani plaćenici“...).

Tako umesto zahteva za demokratskom reformom zarobljenih institucija, što je imperativ studentskih protesta, „BUNT“ radije promoviše njihovu restauraciju u službi identitetski ekskluzivnog poretka obeleženog „svetosavsko-četničkom ideologijom“ koja je „besmrtna i jedina ispravna“.¹⁵

Čak i kada se vlast ili konkretne režimske figure prikazuju negativno, to deluje kao taktički pokušaj dodvoravanja „većinskoj Srbiji“ koja masovno protestuje. Suprotno agresivnom, emocionalno nabijenom diskursu o „drugoj Srbiji“, ovde izostaje istinska afektivna angažovanost, a zapaljiva retorika se koristi isključivo u gore pomenutim okvirima. Afektivnost izostaje i u trenucima kada bi se očekivala jasna i oštra osuda nasilja nad građanima. Na primer, tokom fizičkih napada na studente i druge demonstrante, „BUNT“ ne koristi priliku da problematizuje autoritarne mehanizme i represiju vlasti. Naprotiv, izveštava štuoro ili, u krajnjoj liniji, integriše sopstvenu agendu, preusmeravajući pažnju sa spornih dešavanja:

„Ni pravno, ni politički, nema predaje Svete zemlje.

Nasilje nije rešenje, Sonji brz oporavak!“¹⁶

Sličan obrazac distance javlja se i u reakciji na policijsku intervenciju tokom studentske blokade puta u Novom Pazaru. Dok se na društvenim mrežama i nezavisnim kanalima šire svedočenja o policijskom nasilju nad mirnim demonstrantima, uključujući i ona o vučenju za ruke i noge, kanal „BUNT“ se odlučuje za izrazito neangažovani, informativni ton:

„U Novom Pazaru intervenisala je policija kako bi obezbedila prolazak autobusa koji voze na današnji skup vladajuće partije.“¹⁷

Ovakva racionalizujuća komunikacija nedvosmisleno odražava ograničenu identifikaciju sa protestima kada oni izlaze izvan etnonacionalne matrice. U skladu sa time, kritika režima se može oceniti kao selektivna, taktička i instrumentalizovana u funkciji „BUNT“-ove agende. Iako odnos prema vlasti deluje konfuzno, on nije suštinski opozicioni – analiza diskursa jasno pokazuje da je afektivna energija ovog kanala prvenstveno usmerena na delegitimizaciju liberalno-demokratskih aktera.

PSEUDOLEGITIMIZACIJA ETNONACIONALIZMA KROZ IRONIJU I KULTURNI KOD

U diskursu koji „BUNT“ kreira ekstremističke ideje su neretko zamaskirane i/ili normalizovane kroz potrebu ironije i sarkazma, „mimifikacije“ (eng. memeification) i kolokvijalnih izraza koji prikrivaju ozbiljnost poruka (vidi slike 1–4).

Kultura mimova i referencijalni jezik se koriste za uznemiravanje „autsajdera“, pojačavanje osećaja pripadnosti „našima“ i regrutaciju publike, bez otvorenog poziva na nasilje. To je strategija karakteristična za širi pokret alt (nove) desnice i drugih ekstremističkih internet kultura.¹⁸

Slika 1:
Mim „Ubačeni“ vs. „Nije ubačeni element“

Izvor: Telegram kanal „BUNT je stanje duha“, 2024.¹⁹

- Кључа од беса изашао да изломи и једне и друге
- Мука му од 10 година узалудних протеста који ничему не служе
- Неће да се прошета и оде кући
- Има храбрости да се физички обрачуна са бандом
- Ризикује робију
- Када га ухапсе изломе му ребра
- Решио да преузме ствар у своје руке и сам се ослободи

- Изашао миран, позива људе да седну на бетон и учествују у перформансу
- Није му мука од 10 година узалудних протеста
- Хоће да се прошета и оде кући
- Нема храбрости да се физички обрачуна са бандом
- Не ризикује робију
- Никада га не ухапсе
- Моли европску унију и америчког амбасадора да га демократски ослободе

Krijući se iza kognitivnih obmana, ironije, „edgy“ sadržaja i trolovanja, „BUNT“ se angažuje u vrsti subverzije koja omogućava da izbegne bilo kakvu odgovornost za radikalizujući potencijal objava i stvarne (*offline*) napade koji se mogu dogoditi kao posledica plasiranog diskursa.²⁰

Primeru radi, vizual koji direktno targetira opozicione aktore i aktiviste (slika 2), sadrži natpis „Ubačeni elementi – kancer srpskog bunta“.²¹ Korišćenje termina poput „kancer“ implicira da određene grupe ili pojedinci nisu samo politički protivnici, već patološka devijacija, „bolest“ nacionalnog tkiva. Takve reči nose snažno simboličko značenje i funkcionišu kao kod za izopštavanje, dehumanizaciju i legitimaciju „čišćenja“, ne spolja, već iznutra. Unutrašnji neprijatelj nije samo ideološki „drugi“, već ontološki niži ili nepripadajući. Kroz fraze poput „Srbi se više nikad neće stideti što su Srbi, osim onih slučajnih, *greškom rođenih*“²², briše se prostor za identitetsku heterogenost i legitimise politika isključenja i nasilja prema liberalno-demokratskim akterima.

Slika 2:

„Ubačeni elementi – kancer srpskog bunta“
Izvor: Telegram kanal „BUNT je stanje duha“,
2024.²³

Normalizacija spornih poruka i kontekstualno radikalnih simbola često se vrši kroz pravnu pseudolegitimizaciju populističkom apropiacijom Ustava:

„Zastava „Nema predaje“ je takođe regularna i legitimna zastava [...] Koja će se zastava nositi ispred Ustavnog suda, nego zastava NP? Kojom se to zastavom može jasnije ukazati na kršenje Ustava?“²⁴

Međutim, ovaj narativni obrazac nije izraz tzv. „ustavnog patriotizma“ (Jürgen Habermas), već pre populistička (zlo)upotreba normativnog okvira. Istovremeno, negira se bilo kakva veza sa ekstremizmom, ponovo kroz ironiju, i odbacuje mogućnost kritike kao „glupost“:

„Žao mi je ljudi koji su toliko glupi da javno izražavaju svoje nezadovoljstvo povodom ovih zastava, morate da shvatite da većinska Srbija sve ovo navedeno poštuje[...]“²⁵

„A ovim intelektualnim biserima je izgleda i zastava Srbije ekstremistička. Hahahaha.“²⁶

Slika 3:

Mim „Kako su izgledali studenti juče u očima ovih što mrze sve srpsko“
Izvor: Telegram kanal „BUNT je stanje duha“, 2025.²⁷

Relativizacija ekstremizma poduprta je narativnom konstrukcijom „većinske Srbije“ koja diskredituje opozicione glasove i predstavlja ih kao van realnosti ili „odnarođene“. Dodatno, mimetičkim formama (slika 3) uz fraze poput „mrze sve srpsko“, potvrđuju se granice nacije, mobilišu afekti i osnažuje osećaj pripadnosti grupi.²⁸ Za „BUNT“ su i murali posvećeni ratnom zločincu estetski izraz „srpskog“, pa kanal koristi priliku da podrugljivo napravi kontrast između protestnih performansa i ovih „umetničkih dela“:

БУНТ је стање духа †

Како су изгледали студенти јуче у очима ових што мрзе све српско:

t.me/buntcg

„Međutim, ovi ljudi što kreće trgove u crveno su isti oni kojima smetaju umetnička dela u vidu murala srpskim junacima, na primer – Ratku Mladiću.

Srbija Kolorado”²⁹

Upotreba kulturnih kodova, ironičnog i „zabavnog” sadržaja nije puka retorička strategija, već ima jasnu mobilizatorsku funkciju i realne posledice.⁶ Kroz njihovu kontinuiranu i normalizovanu reprodukciju kanal ne samo da učvršćuje identitetske granice, nego i aktivno doprinosi procesima radikalizacije publike, dok istovremeno zamagljuju pitanje odgovornosti i prebacuje je na tumača sadržaja.

PRISUTNOST MILITARIZOVANOG DISKURSA I PRETNJI

U pojedinim objavama prisutan je diskurs pretnje i (implicitnog) poziva na akciju, uključujući i oduzimanje simbola sa kojima se „BUNT” ne slaže:

„Olinjali ste se, sve na čemu ste godinama radili propada, EU zastave nikad više nećete videti poželjne u Srbiji, svaka će proći baš kao ona ukrajinska juče na protestu.”³⁰

„Drugosrbijanski levičarskoumobolni aktivisti su ponovo ostali bez zastava. Kako smo čuli, bila je tu i antifa zastava, ne znamo šta je sa njom bilo, ali se nadamo da znate šta sledeći put treba da bude.”³¹

Izjave poput „Zastave EU moraju biti skinute” ne samo da opravdavaju čin nasilja, već ga legitimizuju kao patriotsku dužnost.³² Time se simbolički izvodi „čišćenje” javnog prostora od svega što odudara od etnonacionalističke ikonografije. Kada se fizičko nasilje eksplicitno afirmiše, ono se najčešće usmerava prema označenim medijskim „neprijateljima”, posebno N1:

„I bolje sto su govna istukli sa N(DH)1”³³

„Prebili ekipu N1.”³⁴

„Za N1 ekipu po zaslugi! Svaka čast brate Srbije!”³⁵

Pritom, uzvik „brate Srbije” služi kao diskurzivni mehanizam uključivanja nasilnog aktera u imaginarijum zajednice „pravih” Srba. Pored N1, i opozicioni političari postaju meta militarizovanog i ponižavajućeg diskursa. Konkretni primer se odnosi na potpredsednicu Stranke slobode i pravde (SSP):

„Protestu se pridružila i Marinika Tepić, na njenu žalost a oduševljenje prisutnih neko je gađao fekalijama koje su bile upakovane u kesu. Sledeće nedelje štrajk glađu hahahahaha. Isterajte đubre, aman za aman. Koliko puta iste greške?”³⁶

Fekalije, smeh i retoričko pitanje „Koliko puta iste greške?” zajedno funkcionišu kao diskurzivno razrešenje koje normalizuje nasilje nad političkim neistomišljenicima, pa se javni prostor sada čisti i doslovno – fizički. Mada je identifikovano i nekoliko objava u kojima su pretnjama pogođene prorežimske figure, reč je o profilima koji se unutar alt-desničarske estetike pojavljuju kao „karikature sistema”. Ozloglašeni SNS aktivisti, „DJV” (Dragan J. Vučićević), „Đuka Bizon” (Vladimir Đukanović) i njima slični, predstavljaju instrumente performativne distance u odnosu na vladajuće strukture i pomažu očuvanju antivladinog imidža kod publike:

„Samo tako, dok ne osetite tvrdo. Sa stokom poput vas oni ne znaju, ali ima ko zna...”³⁷

Upotreba brutalnog, gotovo mafijaškog tona signalizira ideju parainstitucionalne pravde i dodatno normalizuje nasilje kao ultimativni odgovor na „nesposobnu” državu.

6 Kulturni kodovi su prepoznatljivi simboli, jezički obrasci i vrednosni signali koji su duboko ukorenjeni u nacionalnom imaginarijumu.

METANARATIVI I KONTROLA ZNAČENJA: SPC, RUSIJA I „OBOJENE REVOLUCIJE“

Kada dominantan javni diskurs protesta nije interesno usklađen sa agendom „BUNT“-a, već indirektno podriva njene ključne tačke oslonca, kanal pribegava strategijama prilagođavanja. U slučaju odlaska Patrijarha SPC u Rusiju i njegove sporne izjave na sastanku sa Putinom, kada je proteste u Srbiji okarakterisao kao obojenu revoluciju, „BUNT“ zauzima balansiranu poziciju.³⁸ Kanal „kategorički“ odbija da se saglasi sa stavom Patrijarha Porfirija o „obojenoj revoluciji“, ali istovremeno naglašava da se odnos prema Crkvi time „nimalo ne menja“.³⁹ Kontrola značenja se ovde zadržava kroz pažljivu diferencijaciju između osporavanja konkretne izjave Patrijarha i reafirmisanja Crkve kao neupitnog duhovnog autoriteta. Ovaj mikronarativ (interpretacija pojedinačnog događaja) postavljen je tako da aktivira širi, srpski metanarativ koji se učitava kroz sledeće elemente: 1) Kosovo i Metohija kao simbol nacionalne žrtve i osnivački mit; 2) otpor prema Zapadu i EU; i 3) SPC kao stub kolektivnog identiteta. Na kraju, pozivom na „poštovanje pravila kanala“ i uzdržavanje od uvreda prema Crkvi ili Patrijarhu, vrši se interno disciplinovanje diskursa i onemogućava dalje rasipanje „režima istine“ (Mišel Fuko) koji „BUNT“ kao zajednica gradi.^{7 40}

Opisani mehanizam se slično primenjuje i pri oglašavanju o protestu u Novom Pazaru, koji je u javnosti izazvao snažnu pozitivnu reakciju. Naime, skup pod sloganom „Pazar je svijet – Bujrum u slobodnu čaršiju“, za „BUNT“ je delikatna tema koja izaziva ideološku napetost između deklarativne podrške „narodnom otporu“ i stvarne lojalnosti etnonacionalističkoj ideji:⁴¹

„Novi Pazar kom smetaju Hristovi Monogrami i zastave Nema Predaje, sigurno nije „svet“ ili šta god [...] jer su i u Novom Pazaru Kosovo i Metohija Srbija a Hristos jedini Bog.“⁴²

Slika 4:

„Kuš. Braći iz Republike Srpske podrška!“

Izvor: Telegram kanal „BUNT je stanje duha“, 2025.⁴³

U nemogućnosti da otvoreno delegitimizuje novopazarski protest i njegovu simboliku, „BUNT“ pribegava redistribuciji značenja (vidi i sliku 4), ponovo prizivajući metanarativ o teritorijalnoj i etno-konfesionalnoj jedinstvenosti Srbije. Završna tvrdnja o Hristu kao „jedinom Bogu“ i u Novom Pazaru predstavlja eksplicitnu manifestaciju verske netolerancije, a implicitno i indikaciju islamofobnog sentimenta.⁸

Još jedan istaknut izazov za „BUNT“ bio je odlazak grupe studenata u Strazbur i Brisel, a taktika „premošćavanja“ opet ista – sofisticirana tehnika osporavanja ovih inicijativa i njihovih aktera, uz redefinisane fokusa kroz širi simbolički okvir:⁴⁴

7 Koristeći Fukoov (Foucault) koncept „režima istine“, u tekstu ovim terminom označavam „istinu“ kao sistem uređenih procedura i načina na koje se iskazi proizvode, regulišu, distribuiraju i funkcionišu u društvu, a sve to u tesnoj sprezi sa strukturama moći koje te „istine“ potvrđuju, šire i oblikuju u skladu sa sopstvenim interesima. Tako se ni „etnonacionalistička istina“ ne može posmatrati izvan struktura moći, već kao njen proizvod i instrument.

8 Novi Pazar je grad u Srbiji koji je većinski naseljen stanovništvom muslimanske veroispovesti.

„Strazbur, Brisel, Evropa i ponajmanje Hrvatska nisu Krst koje treba nositi, već breme kog se treba otarasiti, prave vrednosti i borbe su u nama i naših četiri zida. Srb je Hristov.“⁴⁵

„BUNT“ studente koji se obraćaju za podršku tzv. međunarodnoj zajednici izmešta iz kolektivnog „mi“ i disciplinuje pripadnost, podvlačeći ko su „naši“:

„40 ih nije otišlo ni u Strazbur, ni u Brisel, ali jeste na Kosovo i Metohiju i oni su naši, na njih smo ponosni. Za EU ne plaćemo, a na Kosovo i Metohiju ćemo se vratiti jer je jedna suza Kosova.“⁴⁶

Kroz navedeno, uočava se da „BUNT“ nije pasivni posmatrač i komentator ovih događaja, već aktivni proizvođač značenja. Kada se pojave narativi koji mu prete, bilo da dolaze iz religijskog, etničkog, ili „evropskog“ okvira, „BUNT“ ne napušta front. Umesto toga, prelazi u metanarativnu defanzivu, reinterpetirajući značenja kroz višeslojne kulturne kodove i sakralne stubove nacionalnog identiteta.

DISKURZIVNI ZAOKRET: NACIONALIZAM „UŠETAO“ NA BINU STUDENTSKOG BUNTA?

Masovni protest studenata i građana na Vidovdan 28. juna potvrđuje da efekti nadmetanja za kontrolu značenja ne ostaju izolovani u digitalnoj sferi. Izbor govornika koji se pozivaju na Vladiku Nikolaja, „Kosovski zavet“ i „srpski integralizam“, među kojima i ličnosti poput obožavalaca poezije Radovana Karadžića, osuđenog za ratne zločine počinjene u Bosni i Hercegovini – ilustruje diskurzivni zaokret unutar studentskog pokreta.⁴⁷ Ovi događaji sugerišu da prekrajanje značenja i manifestacije kolektivnog „mi“ nisu apstraktne konstrukcije već konkretni instrumenti političkog i simboličkog delovanja, koji oblikuju pravac i karakter protesta.

U tom kontekstu, „BUNT“ koristi priliku da osnaži diskurs koji proteste reartikuliše u pravcu nacionalnog „vaskrsnuća“:

„Beograd grmi na poklič ratnih veterana – Živela Srbija! Nakon govora prof. dr Milo Lompara i junaka sa Košara Nenada Stanića, usledio je neverovatan momenat kada je grad doslovno zagremeo uz jedno-glasni nacionalni poklič. Vaskrsnuće Srbija!“⁴⁸

Upravo se u tom momentu, možda po prvi put u okviru studentskog pokreta, javno ispoljava izvesna distanca u odnosu na liberalno-demokratski sistem vrednosti i primarni fokus protesta. „BUNT“ instrumentalizuje ovu ideološku pukotinu unutar pokreta i učvršćuje nacionalistički narativ. U te svrhe, kanal se oslanja na već karakteristične elemente ekstremnog govora prožetog ironijom – antagonistički i polarizujući ton, dehumanizaciju kritičara i istorijski revizionizam:

„Razne budale obitavaju u ovoj državi, morate braćo i sestre češće govoriti da je Ratko Mladić srpski heroj i morate češće širiti četničku ideologiju, jer nam je, zarad opstanka, nužno da se odvojimo od uNiVeRzAlNiH clvlllZAcJlSkIh VrEdNoStl.“⁴⁹

Posmatrano šire, „BUNT“ nije samo puki oportunist, već konstitutivni činilac čitavog ekosistema krajnje desničarskih aktera koji sistematski destabilizuju demokratski okvir protesta. Rezultat je očigledan – ideološke pozicije koje su ranije bile marginalne u javnom diskursu protesta, sada osvajaju svoje mesto na otvorenoj pozornici.

9 Radovan Karadžić, bivši politički lider bosanskih Srba, osuđen je pred Međunarodnim krivičnim sudom za bivšu Jugoslaviju (MKSJ) na 40 godina zatvora. Presudom od 24. marta 2016. godine proglašen je krivim, na osnovu individualne krivične odgovornosti za genocid u Srebrenici 1995. godine, progon, istrebljenje, ubistva, deportacije, prisilno premeštanje, terorisanje civila, protivpravne napade na civile i uzimanje talaca. Zločini su počinjeni tokom oružanog sukoba u Bosni i Hercegovini od 1992. do 1995. godine.

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Analiza pokazuje da Telegram kanal „BUNT je stanje duha“ predstavlja primer visokofrekventnog radikalizujućeg aktera, čije delovanje nije ograničeno isključivo na eksplozivne poruke sa otvorenim pozivom na akciju i nasilje. Međutim, kontinuirano i svakodnevno deljenje sadržaja sa izrazito emocionalno negativnim i dehumanizujućim tonom usmerenim prema političkim i ideološkim „drugima“, može imati značajan uticaj na dinamike polarizacije i radikalizacije. Dugoročno, ovakvo delovanje slabi otpornost javnosti na ekstremističke narative i podstiče publiku na usvajanje isključivog pogleda na svet u kojem se nasilje prema neistomišljenicima i manjinskim grupama može opravdati.

Upotrebom sofisticiranih diskurzivnih strategija, kanal ciljano reprodukuje društvene podele i hegemonističke obrasce moći, targetirajući protivnike etnonacionalističkog „režima istine“. Time se „BUNT“ pozicionira kao (diskurzivni) saveznik poretka koji sistematski guši građanske slobode, sužava prostor za demokratski pluralizam i delegitimizuje opozicione pozicije. Posebno je indikativno to što se u objavama kanala najveća pretnja konstruiše kroz figure koje simbolizuju liberalno-demokratski poredak: aktiviste, nevladine organizacije, studente povezane sa međunarodnim inicijativama i istaknute kritičare vlasti. Dakle, primarna politička funkcija „BUNT“-a nije da oslabi autoritarni sistem, već da ga restaurira u skladu sa sopstvenom nacionalističkom matricom.

Iako je ovaj rad fokusiran na Telegram kanal „BUNT je stanje duha“, cilj nije da se njemu pripiše ne-srazmerna moć u oblikovanju protesta i društvenih tokova. Umesto toga, on se posmatra kao simptom i čvorište šireg ekosistema alt-desničarskih komunikacijskih praksi u digitalnom prostoru. Reč je o rojevima značenja – gustim, afektivno nabijenim diskurzivnim strukturama koje se šire digitalnim prostorom i koje, kroz ponavljanje, eksploatišu, oblikuju i produbljuju ideološke antagonizme. Identifikacija i razumevanje prirode tih obrazaca i mreža kojima cirkulišu, od suštinske su važnosti za kritičku procenu njihovog kumulativnog učinka i stvarnog rizika po normativni okvir kojim se definišu granice politički prihvatljivog i društveno poželjnog.

U svetlu iznetih zaključaka, **preporuke** se mogu formulisati u sledećim pravcima:

- 1 Unapređivanje efikasnosti programa medijske i digitalne pismenosti u dekodiranju suptilnog ekstremističkog sadržaja i prepoznavanju sofisticiranih tehnika radikalizacije;
- 2 Razvijanje AI (eng. Artificial Intelligence) alata i lingvističkih modela, posebno treniranih za srpski jezik, za praćenje i analizu niskointenzivnih formi EDS-a, uključujući kompleksne jezičke obrasce karakteristične za lokalni kontekst;
- 3 Sprovođenje obuhvatnih kvalitativnih istraživanja mreža i uzora krajnje desnice u Srbiji, sa posebnim fokusom na alt-desničarsku kulturu, ruski uticaj i regionalne aktere;
- 4 Kreiranje platforme za kontinuiranu saradnju između civilnog društva, medija i obrazovnih institucija, usmerene na osmišljavanje i promociju lokalno relevantnih i emotivno rezonantnih kontra-narativa.

IZVORI I BELEŠKE

- 1 Aleksandra Knežević, "An Autoethnographic Account of the Anti-Corruption Student Protests in Serbia 2024/25," *Contemporary Southeastern Europe* 12, no. 1, 51–61, <https://rifdt.ifdt.bg.ac.rs/handle/123456789/4282>; BBC News na srpskom, "Tragedija u Novom Sadu: Šta se dogodilo – 16 žrtava, ostavke ministara i hapšenja," *Danas*, 21. mart 2025, <https://www.danas.rs/bbc-news-serbian/tragedija-u-novom-sadu-sta-se-dogodilo-16-zrtava-ostavke-ministara-i-hapsenja/>; Katarina Baletic, "Serbian Teenager Becomes 16th Victim to Die After Station Disaster," *Balkan Insight*, March 21, 2025, <https://balkaninsight.com/2025/03/21/serbian-teenager-becomes-16th-victim-to-die-after-station-disaster/>.
- 2 Manuel Castells, *Networks of Outrage and Hope: Social Movements in the Internet Age* (Chichester: John Wiley & Sons, 2015).
- 3 Heather Suzanne Woods and Leslie A. Hahner, *Make America Meme Again: The Rhetoric of the Alt-Right*, p. 143 (New York: Peter Lang, 2019).
- 4 Bharath Ganesh and Jonathan Bright, eds., *Extreme Digital Speech: Contexts, Responses, and Solutions* (VOX-Pol Network of Excellence, 2020).
- 5 Ruth Wodak, "Critical Discourse Analysis," in *The Routledge Companion to English Studies*, ed. Constant Leung and Brian V. Street (London: Routledge, 2014), 302–16.
- 6 N1 Beograd, "Filipović: Studenti će 'oprati' reč patriotizam, bude veru da sve ide u dobrom pravcu," 11. februar 2025, <https://n1info.rs/vesti/filipovic-studenti-ce-oprati-rec-patriotizam-bude-veru-da-sve-ide-u-dobrom-pravcu/>; Milomir Mandić, "Studentski protesti u Srbiji i ustavni patriotizam," *Demostat*, 6. februar 2025, <https://demostat.rs/sr/vesti/analize/studentski-protesti-u-srbiji-i-ustavni-patriotizam/2194>.
- 7 "БУНТ је стање духа," Telegram, objava br. 41093, 13. januar 2025, <https://t.me/buntcg/41093>.
- 8 "БУНТ је стање духа," Telegram, objava br. 41104, 13. januar 2025, <https://t.me/buntcg/41104>.
- 9 "БУНТ је стање духа," Telegram, objava br. 41093.
- 10 "БУНТ је стање духа," Telegram, objava br. 40970, <https://t.me/buntcg/40970>.
- 11 "БУНТ је стање духа," Telegram, objava br. 41093.
- 12 "БУНТ је стање духа," Telegram, objava br. 40378, decembar 2024, <https://t.me/buntcg/40378>.
- 13 "БУНТ је стање духа," Telegram, objava br. 39676, 17. novembar 2024, <https://t.me/buntcg/39676>.
- 14 "БУНТ је стање духа," Telegram, objava br. 40711, 29. decembar 2024, <https://t.me/buntcg/40711>.
- 15 "БУНТ је стање духа," Telegram, objava br. 43071, 15. mart 2025, <https://t.me/buntcg/43071>.
- 16 "БУНТ је стање духа," Telegram, objava br. 41210, 17. januar 2025, <https://t.me/buntcg/41210>.
- 17 "БУНТ је стање духа," Telegram, objava br. 43929, 12. april 2025, <https://t.me/buntcg/43929>.
- 18 J. R. DeCook, "Trust Me, I'm Trolling: Irony and the Alt-Right's Political Aesthetic," *M/C Journal* 23, no. 3 (2020), <https://doi.org/10.5204/mcj.1655>; Viveca S. Greene, Makena Rasmussen, and Dutch Clark, "Memeology: Normalizing Hate Through Humour?" *The Journal of Intelligence, Conflict, and Warfare* 4, no. 2 (2021): 75–80.
- 19 "БУНТ је стање духа," Telegram, objava br. 39460, 5. novembar 2024, <https://t.me/buntcg/39460>.
- 20 DeCook, "Trust Me, I'm Trolling"; Greene, Rasmussen, and Clark, "Memeology."
- 21 "БУНТ је стање духа," Telegram, objava br. 40587, 23. decembar 2024, <https://t.me/buntcg/40587>.
- 22 "БУНТ је стање духа," Telegram, objava br. 43093, 16. mart 2025, <https://t.me/buntcg/43093>.
- 23 "БУНТ је стање духа," Telegram, objava br. 40587.

- 24 “БУНТ је стање духа,” Telegram, objava br. 41088, 13. januar 2025, <https://t.me/buntcg/41088>.
- 25 “БУНТ је стање духа,” Telegram, objava br. 41088.
- 26 “БУНТ је стање духа,” Telegram, objava br. 41103, 13. januar 2025, <https://t.me/buntcg/41103>.
- 27 “БУНТ је стање духа,” Telegram, objava br. 41091, 13. januar 2025, <https://t.me/buntcg/41091>.
- 28 “БУНТ је стање духа,” Telegram, objava br. 41091.
- 29 “БУНТ је стање духа,” Telegram, objava br. 39990, 1. decembar 2024, <https://t.me/buntcg/39990>.
- 30 “БУНТ је стање духа,” Telegram, objava br. 43093.
- 31 “БУНТ је стање духа,” Telegram, objava br. 44428, april 2025, <https://t.me/buntcg/44428>.
- 32 “БУНТ је стање духа,” Telegram, objava br. 40582, 23. decembar 2024, <https://t.me/buntcg/40582>.
- 33 “БУНТ је стање духа,” Telegram, objava br. 39454, 5. novembar 2024, <https://t.me/buntcg/39454>.
- 34 “БУНТ је стање духа,” Telegram, objava br. 39447, 5. novembar 2024, <https://t.me/buntcg/39447>.
- 35 “БУНТ је стање духа,” Telegram, objava br. 39448, 5. novembar 2024, <https://t.me/buntcg/39448>.
- 36 “БУНТ је стање духа,” Telegram, objava br. 39449, 5. novembar 2024, <https://t.me/buntcg/39449>.
- 37 “БУНТ је стање духа,” Telegram, objava br. 40294, 14. decembar 2024, <https://t.me/buntcg/40294>.
- 38 Iva Martinović i Nevena Bogdanović, “Koga je u Moskvi predstavljao poglavar SPC?” *Radio Slobodna Evropa*, 23. april 2025, <https://www.slobodnaevropa.org/a/srpska-pravoslavna-crkva-porfirije-moskva-putin-srbija-rusija/33394847.html>.
- 39 “БУНТ је стање духа,” Telegram, objava br. 44264, 23. april 2025, <https://t.me/buntcg/44264>.
- 40 Daniele Lorenzini, “What is a ‘Regime of Truth’?” *Le foudcaldien* 1, no. 1 (2015), <https://doi.org/10.16995/lefou.2>.
- 41 SNews, “Pazar je svijet – Bujrum u slobodnu čaršiju” 12. aprila,” SNews, 2. april 2025, <https://www.snews.rs/pazar-je-svijet-bujrum-u-slobodnu-carsiju-12-aprila/>.
- 42 “БУНТ је стање духа,” Telegram, objava br. 43931, 12. april 2025, <https://t.me/buntcg/43931>.
- 43 “БУНТ је стање духа,” Telegram, objava br. 42474, 27. februar 2025, <https://t.me/buntcg/42474>.
- 44 Sanja Kljajić, “Tura do Strazbura je gotova – u planu štafeta do Brisela,” *DW*, 17. april 2025, <https://www.dw.com/sr/tura-do-strazbura-je-gotova-u-planu-%C5%A1tafeta-do-brisela/a-72274878>.
- 45 “БУНТ је стање духа,” Telegram, objava br. 44371, 26. april 2025, <https://t.me/buntcg/44371>.
- 46 “БУНТ је стање духа,” Telegram, objava br. 44885, 14. maj 2025, <https://t.me/buntcg/44885>.
- 47 Lena Stevanović, “Da li su govori na Vidovdanskom protestu previše naginjali udesno?” *Danas*, 1. jul 2025, <https://www.danas.rs/vesti/politika/da-li-su-govori-na-vidovdanskom-protestu-previse-naginjali-udesno/>.
- 48 “БУНТ је стање духа,” Telegram, objava br. 46338, 28. jun 2025, <https://t.me/buntcg/46338>.
- 49 “БУНТ је стање духа,” Telegram, objava br. 46846, 13. jul 2025, <https://t.me/buntcg/46846>.

ANALIZA / 1

Beogradski centar za
bezbednosnu politiku

BCBP

NACIONALISTIČKO „PREOTIMANJE” STUDENTSKIH PROTESTA

STUDIJA SLUČAJA TELEGRAM KANALA
„BUNT JE STANJE DUHA”

Katarina Bogićević

Kingdom of the Netherlands

Ova publikacija objavljena je uz podršku Ministarstva spoljnih poslova Kraljevine Holandije. Sadržaj publikacije isključiva je odgovornost autora, a izneti stavovi ne odražavaju nužno stavove Kraljevine Holandije.

doi: <https://doi.org/10.55042/JXQL8248>

ISBN-978-86-6237-258-1

septembar 2025.